

УДК 339.92+332.122.62

ПРИКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ КАРПАТСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО РАЙОНУ

Верстак О.М.

Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

Досліджено причини інтеграції країн в конкурентному ринковому середовищі. Обґрунтовано значення прикордонного співробітництва як необхідної початкової складової міждержавної економічної інтеграції. Проаналізовано показники та проблеми розвитку Карпатського економічного району; показники рівня соціально-економічного розвитку України і країн-партнерів прикордонного співробітництва Карпатського економічного району. Сформульовано результати проведеного аналізу більшості документів з розвитку прикордонного співробітництва. Визначено потенціал розвитку Карпатського економічного району.

Ключові слова: прикордонне співробітництво, Карпатський економічний район, конкурентоспроможність, інтеграція, регіон, країни ЄС.

Постановка проблеми. Впродовж останнього десятиріччя, що проходить під знаком глобалізації нового типу, ще більше загострилась проблема конкурентоспроможності економік на світовому рівні. В свою чергу, конкурентоспроможність стає не тільки системним індикатором, а й імперативом результативності економічного благополуччя країни, що визначає траєкторію її інтеграції у глобальний економічний простір. Для України першочерговим стає завдання підвищення конкурентоспроможності країни у напрямку залучення іноземних інвестицій та зростання ефективності діяльності вітчизняних виробників з урахуванням ефективного розвитку міжрегіональної взаємодії та прикордонного співробітництва зокрема. Актуальність завдання розвитку прикордонного співробітництва як двигуна міжрегіональної інтеграції визначила мету дослідження, спрямовану на обґрунтування значення та перспектив інтенсифікації прикордонного співробітництва Карпатського економічного району України з сусідніми регіонами Європейських країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми прикордонного співробітництва, методологічні аспекти міжрегіонального та транскордонного співробітництва, зовнішньоекономічну діяльність регіонів, досліджували у своїх роботах такі зарубіжні і вітчизняні науковці як: І. Артьомов [15], П. Беленький [1; 2], М. Долішній [12], Є. Кіш [7; 15], Н. Мікула [8; 9], В. Шкромада [16] та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні і практичному вирішенні завдань, пов'язаних з процесами прикордонного співробітництва як механізму розвитку Карпатського економічного району України. Дослідження надає можливість розширити знання щодо сутності та практичного розвитку прикордонного співробітництва як двигуна міжрегіональної інтеграції, створює теоретико-методологічну підставу для реалізації на рівні регіонів, окремих суб'єктів господарювання, компаній комплексного системного підходу щодо розроблення заходів, спрямованих на активізацію і підвищення ефективності процесу прикордонного співробітництва як невідмінної умови зростання конкурентоспроможності української економіки і забезпечення її входження з найбільшою вигодою в мінливий міжнародний поділ праці.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження прикордонного співробітництва як механізму розвитку Карпатського економічного району України.

Виклад основного матеріалу. Міждержавна економічна інтеграція продуктивно розвивається при дії ряду необхідних передумов і проходженні певних етапів розвитку.

Крім об'єктивних причин, що спонукають країни інтегруватися в конкурентному ринковому середовищі, таких як глобалізація, міжнародний поділ праці, транснаціоналізація бізнесу, загальний науково-технічний прогрес, світові фінансово-економічні кризи та ін., до факторів, що підсилюють інтеграційні процеси між країнами також відносять:

- стійкі, що історично склалися соціокультурні та економічні зв'язки;
- подібний рівень економічного розвитку;
- схожі системи господарювання;
- географічна близькість країн, що інтегруються (близьке розташування і наявність спільного сухопутного чи морського кордону);
- спільність економічних інтересів сусідніх країн і можливість більш ефективного спільного вирішення конкурентних проблем [16, с. 28].

Взаємопроникнення господарсько-економічної діяльності найбільш інтенсивно йде на міжрегіональному рівні, оскільки в ринковій економіці, за наявності правової можливості, значна кількість фірм має контакти з фірмами сусідніх країн. І чим більш розвинутими будуть вищезазначені передумови, тим ці контакти стають тіснішими і ширшими. Найбільше поширення міжфірмового економічного співробітництва спостерігається в прикордонних регіонах сусідніх держав. Прикордонне співробітництво є необхідною початковою складовою міждержавної економічної інтеграції. Рівень розвитку прикордонного співробітництва двох країн-сусідів одного макрорегіону визначає темпи міжкраїнової економічної інтеграції на регіональному рівні.

В українських умовах принципово важливою є та обставина, що головним фактором розвитку регіональної політики є ефективний розвиток прикордонного співробітництва і міжрегіональної взаємодії, як складових економічного потенціалу території та значущого механізму регіонального розвитку. Зростання економічної самостійності регіонів вимагатиме більш тісної кооперації центру і регіонів

в процесі вироблення економічної політики. Тільки так можна буде відповідати викликам зростаючої конкуренції. Тому теза М. Портера «Парадоксально, але більш відкрита глобальна конкуренція збільшує важливість місцевої бази» [11] для України є актуальною. Але тут і слід враховувати спеціалізацію регіону, яка розглядається в залежності від: його ресурсного забезпечення внутрішнього (готова продукція, трудовий потенціал, ноу-хау та ін.), зовнішнього (від комерційних структур); інституційної підтримки розвитку регіональної економіки; здатності зберігати та вкладати капітал з ціллю мобілізації ресурсів, підвищення якості життя.

Закономірно те, що ми обрали для дослідження Карпатський економічний район, оскільки він є прикордонною територією та межує з декількома країнами Європи 4 з яких є членами Європейського Союзу (Польщею, Румунією, Молдовою, Угорщиною, Словаччиною), що зумовлює вигідність його географічного положення, а густота залізниць і автошляхів є однією з найвищих в Україні; район посідає 2-ге місце за щільністю населення; показники народжуваності та природного приросту є одними з найвищих у країні.

Площа Карпатського економічного району становить 9,4% території України [6]. До складу району входять: Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська, Чернівецька області. За економічним спрямуванням Карпатський економічний район є аграрно-індустріальним. Частка валової продукції промисловості Карпатського економічного району становить 4,0% загальнодержавного обсягу, а сільського господарства – понад 12%. У галузевій структурі господарства району переважають матеріаломісткі та енергоємні галузі: гірничо-хімічна, лісохімічна й деревообробна, хімічна (кислоти, добрива, хімічні волокна, поліетилен), фармацевтична, цукрова, спиртова, виноробна, овоче-консервна, м'ясна, молочна, сироварна, борошномельна, круп'яна. Представлені також трудомісткі галузі машинобудування.

Товарну структуру експорту Карпатського економічного району складають в основному: деревина та вироби з деревини, механічні та електричні машини, меблі, текстильні матеріали та текстильні вироби.

Зважаючи на те, що 2016 рік став першим роком дії Угоди про зону вільної торгівлі між Украї-

ною та Європейським Союзом, він став роком позитивних змін в країні у результаті яких двостороння торгівля між Україною та ЄС зростає. Відповідно усі регіони країни стали учасниками торговельних відносин з ЄС, але перше місце в експорті продукції та послуг займає Закарпаття, а саме 92,5% [13]. Показник експорту товарів до ЄС Львівської області склав 77% [3], Івано-Франківської – 61,9% [5], Чернівецької – 66,7% від загального обсягу експорту [4], які також є достатньо високими.

Найвагомішими партнерами/країнами Карпатського економічного району у зовнішній торгівлі товарами є, Польща, Німеччина, Словаччина, Чехія, Румунія, дещо меншими є обсяги експорту продукції до Угорщини, Туреччини, Білорусі, Молдови [3; 4; 5; 13].

Результати аналізу наведених вище даних підтверджують економічні можливості регіону віддзеркалюючи не тільки його виробничі, але й експортні можливості.

Однак, слід відмітити і головні проблеми сучасного розвитку Карпатського економічного району, серед яких – зниження обсягів промислового виробництва, і як наслідок, високий рівень безробіття, внаслідок чого спостерігаємо міграцію населення закордон у пошуках роботи та кращих умов життя. Серед країн, куди українці найчастіше мігрують, і є країни-сусіди Карпатського економічного району – це Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина. Відмітимо, що показники ВВП на душу населення та рівень середньої ЗП зазначених країн значно вище, що вказує на кращий їх соціально-економічний розвиток, тільки ВВП на душу населення України дещо вище ніж показник Молдови, аналогічно й середня ЗП (див. рис. 1).

Результати аналізу наведених даних підтверджують висновок про те, що держави, які оточують Карпатський економічний район значно відрізняються за економічним розвитком: найбільш економічно розвинутими країнами є Польща та Угорщина, дещо менш розвинутою Словаччина, далі йде Румунія, а державою, яка є дещо менш розвинутою по відношенню до України серед країн-сусідів Карпатського економічного району є тільки Молдова.

Необхідність активізації цілеспрямованого впливу на процеси прикордонного співробітництва з боку регіональних владних структур сприяла створенню практично у всіх прикордонних регіо-

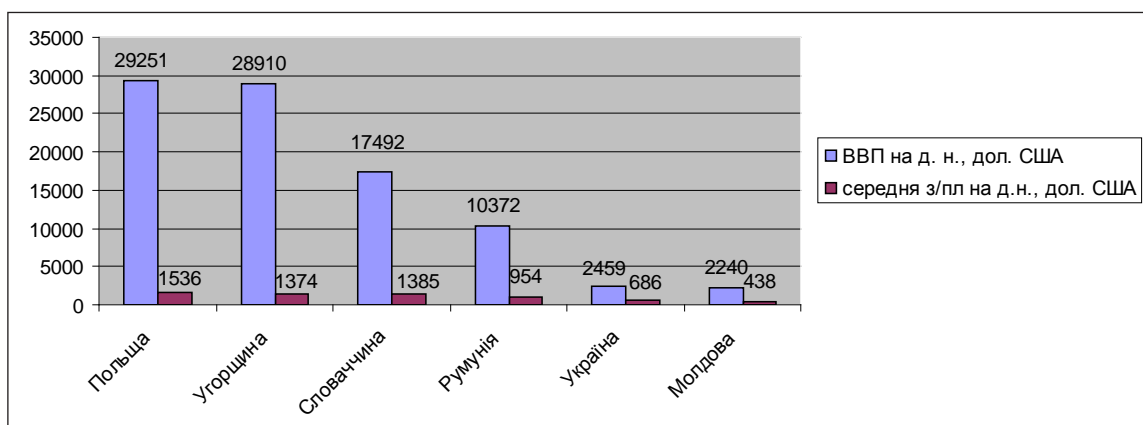

Рис. 1. Співвідношення показників рівня соціально-економічного розвитку України і країн-партнерів прикордонного співробітництва Карпатського економічного району

Джерело: складено автором на основі [10; 14]

нах програмних стратегічних документів з розвитку цих процесів. Результати проведеного аналізу більшості документів показують їх загальну спрямованість на розширення, перш за все, економічної прикордонної взаємодії, поряд з науковим, соціально-культурним та іншим розвитком. Зокрема, за наявності інвестицій Карпатський економічний район може розвивати машинобудування та трудомісткі виробництва, а також рекреаційну галузь. Тому залучення інвестицій може перетворити район у потужний регіон міжнародного туризму.

Висновки і пропозиції. Процес прикордонного співробітництва сприяє розвитку регіональ-

ної та місцевої економіки, взаємним інвестиціям, створенню нових робочих місць, розвитку транспортної інфраструктури. Разом з тим розвиток прикордонного співробітництва – це і допомога у співпраці в сфері культури, освіти, розвитку національних мов, екології, спільної діяльності неурядових організацій. Тому, Україні необхідне об'єднання ресурсів для зміцнення позицій у світовій економіці, щоб увійти з найбільшою вигодою в мінливий міжнародний поділ праці, скористатися досягненнями науково-технічного прогресу, підвищити рівень міжрегіональної взаємодії та прикордонної співпраці.

Список літератури:

1. Бєленький П.Ю., Мікула Н.А. Методологічні аспекти міжрегіонального та транскордонного співробітництва. Зовнішньоекономічний кур'єр. 2001. № 1-2. С. 9-13.
2. Бєленький П.Ю. Транскордонне співробітництво: проблеми і перспективи: підручник. Львів: Юрист, 1996. 210 с.
3. Экспорт товарів зі Львівщини зріс на чверть / Укрінформ. URL: <https://dyvys.info/2018/02/28/eksport-tovariv-zi-lvivshhyny-zris-na-chvert/>.
4. Экспорт товарів з Чернівецької області за кордон збільшився на 25%. URL: http://che.tvoemisto.tv/news/eksport_tovariv_z_chernivetskoj_oblasti_za_kordon_zbilshyvsvya_na_25_82709.html.
5. Імпорт і експорт товарів на Прикарпатті у 2017 році / Відділ взаємодії із засобами масової інформації та книговидавництва управління інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Івано-Франківської ОДА. URL: <http://pravda.if.ua/import-eksport-tovariv-na-prikarpat/>.
6. Карпатський район. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BE%D0%BD.
7. Кіш Є.Б. Проблеми транскордонного співробітництва України і Євросоюзу. Політичний менеджмент. 2006. № 5. С. 131-143.
8. Мікула Н.А., Толкованов В.В. Транскордонне співробітництво: навч. посіб. Київ: Крамар, 2011. 259 с.
9. Мікула Н.А., Засадко В.В. Транскордонне співробітництво України в контексті євроінтеграції: монографія. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України, 2014. 316 с.
10. Мировой Атлас Данных. URL: <https://knoema.ru/atlas/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%B8%D0%BD%D0%B0/%D0%92%D0%92%D0%9F-%D0%BD%D0%B0-%D0%B4%D1%83%D1%88%D1%83-%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F>.
11. Портер М. Международная конкуренция. Конкурентные преимущества стран. Москва. «Альпина Паблишер». 2016. 947 с.
12. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі ХХ–ХХІ століть: нові пріоритети: монографія. Київ: Наук. думка, 2006. 511 с.
13. Русин О. Закарпатська область стала беззаперечним лідером в Україні з експорту товарів до ЄС. URL: <https://pmg.ua/economy/62916-zakarpatska-oblast-stala-bezzaperechnym-liderom-v-ukraini-z-eksportu-tovariv-do-yes>.
14. Список країн за середньою заробітною платою. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD_%D0%B7%D0%B0_%D1%81%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D1%8E_%D0%B7%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B1%D1%96%D1%82%D0%BD%D0%BE%D1%8E_%D0%BF%D0%B8%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%8E.
15. Транскордонне співробітництво України: стан, проблеми, перспективи: монографія / [І.В. Артьомов]; за ред. І.В. Артьомова. Ужгород: МПП «Гражда», 2012. 520 с.
16. Шкромата В.И. Приграничное сотрудничество как составляющая экономической интеграции регионов СНГ. Научные ведомости. Серия История. Политология. Экономика. Информатика. 2013. № 8(151). – С. 28-33. URL: http://dspace.bsu.edu.ru/bitstream/123456789/7581/1/Shkromata_Prigranichnoe_13.pdf.

Верстак О.Н.

Черновицкий торгово-экономический институт
Киевского национального торгово-экономического университета

ПРИГРАНИЧНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО КАК МЕХАНИЗМ РАЗВИТИЯ КАРПАТСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЙОНА

Аннотация

Исследованы причины интеграции стран в конкурентной рыночной среде. Обосновано значение приграничного сотрудничества как необходимой начальной составляющей межгосударственной экономической интеграции. Проанализированы показатели и проблемы развития Карпатского экономического района; показатели уровня социально-экономического развития Украины и стран-партнеров приграничного сотрудничества Карпатского экономического района. Сформулированы результаты проведенного анализа большинства документов по развитию приграничного сотрудничества. Определен потенциал развития Карпатского экономического района.

Ключевые слова: приграничное сотрудничество, Карпатский экономический район, конкурентоспособность, интеграция, регион, страны ЕС.

Verstyak O.N.

Chernivtsi Trade and Economic Institute of the Kyiv
National Trade and Economics University

CROSS BORDER COOPERATION AS A MECHANISM FOR THE DEVELOPMENT OF THE CARPATHIAN ECONOMIC REGION

Summary

Causes of integration of countries in the competitive market environment have been researched. The importance of cross-border cooperation as a necessary initial component of interstate economic integration has been justified. The author has analyzed indicators and problems of the development of the Carpathian economic district; indicators of the level of socioeconomic development of Ukraine and the countries being its partners in the cross-border cooperation in the Carpathian economic district. The author has articulated the results of the completed analysis of most documents in the cross-border cooperation development. The potential of the Carpathian economic district has been defined.

Keywords: cross-border cooperation, Carpathian economic district, competitiveness, integration, region, EC countries.